Ars moriendi : Johannis Gersons lärdom hwrw man skal lära dö til siälenne s...

Gerson, Jean,

Rar 3

National Library of Sweden

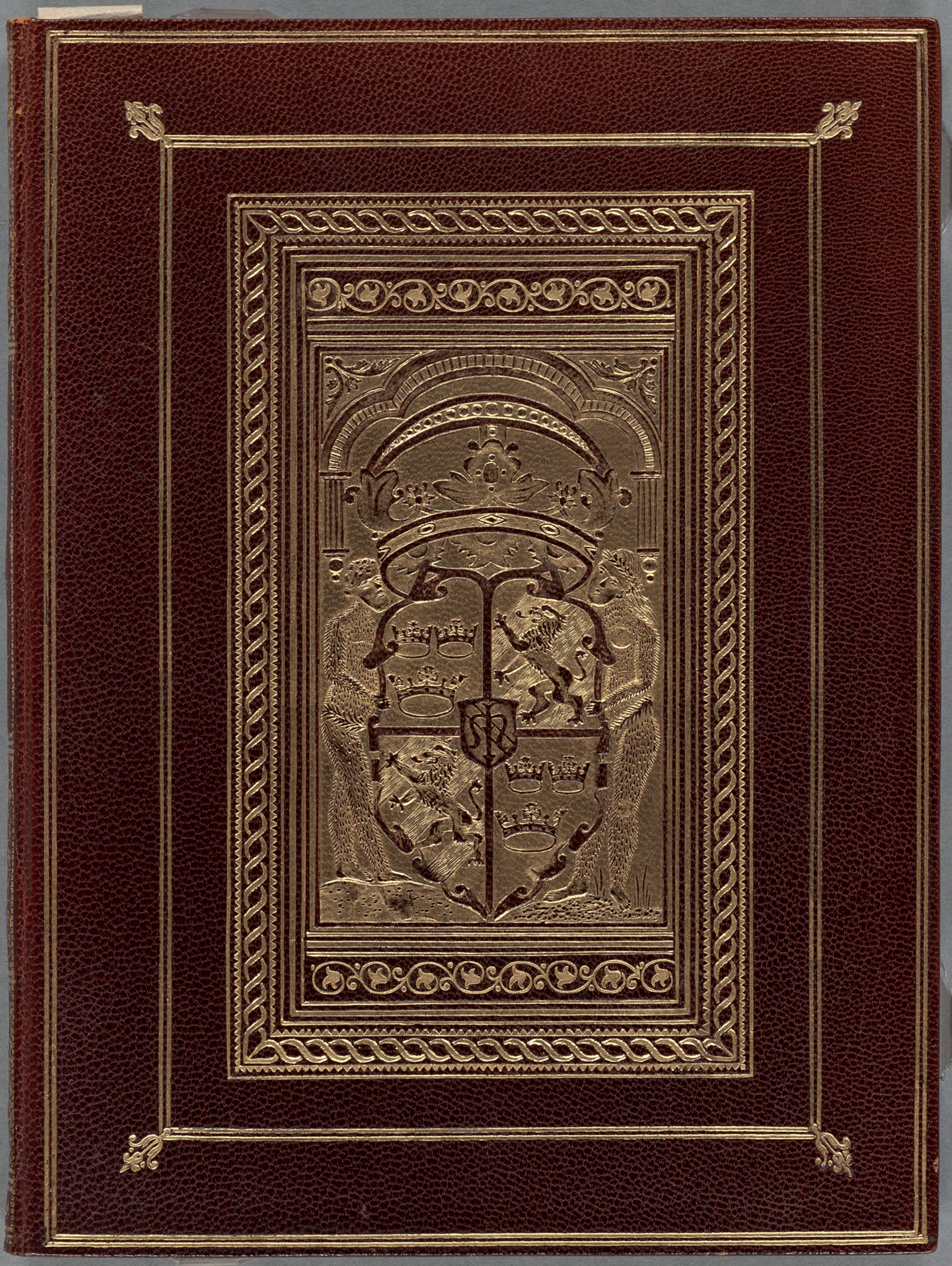

Rar
3

KUNGL. BIBLIOTEKET. STOCKHOLM

GUSTAF HEDBERG
BOKBINDARE
51 DROTTNINGG. STOCKHOLM

Ars moriendi
Johannis gerſon lærdom hwrw man ſkal
læra os til ſiælenne ſalichet

Mädhan swa är ath nar en män-
niskia ligger hardligha siwk ok
seer sik eynte änadh fore än dö-
dhin tha pläga hēnes godhe vē-
ner läggia sik vin om ath rykta hēne läke-
doz ok skaffa hēne helso igen ok helbrygdo
oppa kropsins weghna ath hon maghe faa
leffwa ok forlengia kropsins liff. som alth
for dy stakkot är ok snarligha faar ändha
Mykyth meer är radh ok nyttoght ath sa
dane siwke människes godhe wenner söki e Mykyt
henne andelighen lekedom ok skaffe henne meer er
andeligha helso ok helbrygdo oppa siälēne nyttogt
veghna som bliffwir widh siälene til ewigen
tidh .y swa dane människenne ythērsta tidh
ok största nödh kan man pröwa hwilken sō Merk
är räther ok trohen wen. Sāneligha eyn- thetta.
gen godh gerningh är större ok nyttoga- eyugen
ne ok gwdi täkkane y blandh miskwndsam- större
bliga gerninggar än stärkia ok lära then miskund
siwka at han ekke dö til fordömilse ok äver samblig
deligha pyno. Vthā til äwerdeligit liff y ä- gerning

aff

werdelighe glädhi Ther fore kreffwer os gwdh ok rätther kerleker til wan iämcris-nan til ath haffwa enkannelygha omsorgh om siwka människie helso Ty haffwir iak Johānes gerson scriffwath ok wthgifwith en andelighan lärdom som thom kan wara til siälenne salichet som siwke ära ok liggia y thz ytthersta ok skulo döö. ok haffwer giärt thenna bok som kallas oppa latine Ars moriendi. Ok är nyttogh allom crisnom människiom til ath faa kwnsth ok lärdom til at kwnna wäl döö. Ok skyftes thenne bok y fyra deler Then försthe är hwrw man skal gifwa thom siwka radh Then andre hwrw man skal spörgia thē siwka om nogher stykke. Then tridhie hwrw man skal lära honō noghra gwdhligha bönor. Then fiardhe delen eller stykke är hwrw man skal sik haffwa widh then siwka y the try fornēda stykke eller tre deler

Merk thetta

Försth ok främsth för än thom siwka sagx

naghz aff the fyra fornemda stykke eller fy
ra deler tha är märkiande ok wethäde ath
Naar en människia wardher siwk swa ath
man pröffwar ath then siwkdom dragher
til dödhz tha skal man strax kalle til henne Thetta
skriffta fadheren som hono skrifte ok afløse merk
·sedhan skal man rykta hēne ena godha tro-
ha ok fornomstohha människie som idhkeli-
gha skal wara när thom siwka ok tagha
han wäl til wara ok thz skal wara the mē- Merk
niske som then siwke plägadhe haffwa ande alch sa
lighā kerlek til y synne helbreigdo Thy thz man
är ganska wadhelighit ath wara honā for
öghen eller koma honom y mynne hans ri-
kedoma hwstrw eller barn eller noghit thet
han hafdhe bekymrath sik medh y stora akt
ok y storan kärlek y sinne wälmacht
Then som thom siwka sköta skaal han skal
haffwa the fyra fornēdha stykke widh han
Thz förssta är ath han skaal wetha geffwa
gödh radh thom siwke enkānelighа y fyra
handa matto· Quia prima ps ↄtinet qua
tuor exhortationes

Førsth ok främml̄ skal man formana ok for-
wara then siwka mz swa dane lärdom och
säghia swa käre .N. thw skal Nw tänkia
oppa ok wetha och besinna ath wi äre alle
saman liggiande wnder alsmegtoge gwdz
handh ok wnder hans helgha wilia. Ok wi
alle saman ä aff hwadh stath wi äre pawe
kesare ärkebiscopar konungar högha eller
lagha fathigha ok rike wi äre alle pliktoge

Wi alle skwlle døø

døø. Wi äre kompne hyth y thēne werdhene
sa som pelegrimer ath wi skwle wetha fara
hädhan Ekke ath wi skwle här fästa wart

Merk thettha,

heman. wthū hellr̄ läggia os allan win om
sa leffoa här y ene rätthe cristne leverne ok
sa tiäna gwdhi ath wi maghe kūna fly hel-
wites gräseligha pino och maghom faa ä-
werdelihge glädhi y hymmelrike then tidh
wi skwle døø Then siwke säghie iak star til
thz är alt santh ok ty wil iak gerna gifwa
mik tes til fridhz

Käre .N. takka gwdhi ödhmywkligha for
the stora wälgernigar hā hafwir tik giort

ok for alth thz godha han hafwir tik bevist
ok enkäneligha takka häs helga nadh ödh-
mywkliga thē fore ath hā haffvir tik wnth
syn bekēnelse ok tith wndr̄ståndh oppa thēna
tinom ytersstha thima ath ekke kom bradh-
dödher ok fortogh tik skäl ok skriptemaal
ok bidh gwdh jnneligha ath han forlate tik
hwrw tw hafwir wanbrwkath thiman ok
andhra hans gafwor ok ath tw ekke hafvir
älskath han ok hedhradh som tik bordhe.

Takka gwdhi for häs gaffwor

¶ Käre N tänk oppa ath tw hafvir māga
syndher giort y thjna dagher ok mz thom
hafwir tw fortiänt pino ok stora näffsth ok
ty bör tik toleligha lida thenne siwkdom ok
dödhsius wärk. Bidiande ok begerande aff
gwdhi ath thēne siwkdoms bitherlighet ok
wärk forwärfwe tik syndhene forlatilse ok
ath gwdh aff sinne stora miskwndh wände
skärselzs gräselighа pino y thenne plagho
som thw nw lidher Alth thz thw nw lidher
eller lidha kan här y wärdhene thz är my-
kyth lättane än thz tw skwlle lidha y skärs-

Merk sakin til ath toleligha lida siwkdom.

eldz pino Ok om swa är ath thw lidher to-
leligha thẽna siwkdom ok dödsins wärk mz
godh wilia ok mz rätthan ägher for thina
gwdh forlathr tik synd ok pino. synder Tha forlather tik gwdh bade syndh
ok pino sa ath thu wardher wis ath tw wis-
seligha komber strax äfter thin dödh til pa
radisum Ok twärth moth esthw othwlwgh
Merk thetta grauth. Tha fortiäner thw tik äwärdheliga pino
ok fordömelse.

Käre N thw skal nw y thẽne thinom ytirs-
ta tidh ok stwndh framst ok först aller mesth
tänkia oppa tith siäla gagn ty maghske tw
Merk thetta far thẽ til allẽ mer sa dane tilfälle sõ tu haf-
wir nw. Giff nw offwir al werdhz tingh ok
alla omsorgh om thom Vi vardom ok mat-
thom thom offwirgifwa The kwnne os ok
ekke frälsa fran hälwithe. Giff tik y fwlla
Giff tik til gwdi y fwlle troo troo med starka hopp til gwdhi som är all-
mechtogher ok y thz aller högxsta godher
ok wijs. Honom befel radha ok styra tigh
ok alth thz som tik til härir Alla tyna tan-

kar hafnw til alsmechtoger gwdz aller skär-
ska godheth ok milheth ok bidh tyna vener
som efther tiklewa ok thom som här närva
rande äre ath the inneligha bidhie for tyne
siäl ath alsmectoger godh vele hona frelsa.

Post exhortationes fiat pausa et mora an-
teq̄ pcedatur ad intdrrogationes. Similr
inter ip̄as exhortatões ac etiam inter intro
gationes p̄t fieri pausatõ scdm qd visum fu-
erit expedire. Et hoc si infirmitas trahatur
et infirm⁹ habuerit inducias Secus si festi-
net ad mortem.

Then andra delen eller stykke y thiñe bok
är hurw mā skal spörghia thñ siwka om na
gher stykke The stykke eller spöriges maal
äre attho.
Quia scda ps continet octo interrogatões

Försth skal man spörghia thñ siwka ok sä-
ghia käre N wil thw badhe löfwa ok dö y

the hegha crisna troo som en rāth cristhen
mēniskhia bør ath gøra ok troo fwlleligha
y crisna | alth thz the helgha kirkia biwder tro ok al
troo dš | the stykke som staa y the helgha troo Then
lyuke sāgie iak tror ok vil y the sama tro dš

Kāre N tykker tik illa wara Ok ār thz tik
leth aff alle thina hiarta ath tw nagen tidh
hafwir | brøth gwdhi y moth. wille tw ok gerna ath
tw āger | thz ware aldrigh giorth. Ok ware thz ekke
giorth thz skwlle aldrigh ske Then siwke sā
gie Ja mik angrar ath iak naghen tidh haf
wir brwthz gwdhi y moth.

Kāre N wil thw giffwa tigh ødhmwkliga
ok fwlleligha til gwdz nadh och miskwndh
ok bedhia ok begāra aff honom ath han ve
begerar | le for syna stora milheth skwlth forlata tik
tw nadr | āl thin brwth ok alla thyna syndher ok ana
ma tigh y syna helgha nadh ok y sin helgha
kārlek. Then siwke sāggie iak begerar na-
dher aff gwdhi aff alla mina hiātha

Käre. N. weſth thw tik y naghra mattha brwſzlighan wara mooth noghro männiſ-kio ath thw haffwir naghrom ſkadhath til hans ſiäle gagn heller til hans liff eller le-mer eller helbrygdo. eller til hans rykthe. eller om thw haffwir naghrom giorth teth thw ekke wille ath nagher ſkwlle göra tik Eſthw redheboen y al thänna ſtykke forli-ka tik mz thom. ok bedhie thom ath the tik teth alth ſaman forlathe for gwdz ſkwldh. Then ſiwke ſäghie Jach är ther til aff alla mĳna hiärtha redhaboen oppo thz ath Jak maghe faa nadher aff gwdhi. Ok naar ten ſiwke är godh wiliogh til ath ödmywkli-ga ſwara til thänne fornämpda ſpörgies maal ok al andher ſom äffter fölgia. Tha är teth eth goth märke y tom ſiwke

wilthw forlika tik

Käre. N. om Swa är ath thw naghath haffwir aff annars Manſz äghedeler Gods Löſth eller Faſth eller pänningha medh

om oret fangith godhz

orãth ok olagh ãffhw redheboen latha thz koma ighen til rãtthan egandhe· om thw haffwir thes macht· eller til ath fornøghia han mz ødmyka bøn· eller ok mz lyffth. Ty swa dane syndh giffs ekke ānars til· Then sī wke sãghie ath han wil thz gerna gøra·

wil thw forlata

Kãre S wilthw gerna forlata aff alle tyne hiartha alth thz tik ãr giort y moth ok giffwa thz alth saman fwllaligha til for gwdz skwld ok kãrlek Ok før hans hardha dødz ok pines skwld· Bidhr thw ok alla the som thw haffwer giorth y moth mz ordhom eller gerninghom ath the tik thz alth saman forlate for gwdz skwld Then siwke sãgie Jak wil thz alth gerna gøra

wil thw ath andhre forlate tik·

Merrk alth tettha

Kãre S haffwir thw fwllan wilia om thw faar leffwa·ath thw wil tagha tigh eth bãtre leffwãrne fore ok ath thw wil hãr efter haffwa aterhal af syndh thz bãsta som gudh giffwer nadhēne til. bidhr thw ok gudh thãr

om ath han tik wele gifwa syna helga naadh
til ath fly ok sta moth alla syndh· ok ath tw
maghe faa rättan anger for alla the synder
som thw haffwir giorth Then siwke säghie
Jak wil teth älth gärna göra

Käre .N. om swa är ath thw haffwer na-
ghra glömdha syndher som thw ekke haff-
wer scrifftath tik före wilthw bidhia gwdh
ath han medh synne helgha naadh wplyse
tikk hiärtha ath the magha koma y tith mi-
ne Ok om sa skeer ath thw kan mynnas op-
pa nagra glömdha syndher wilthw ok ger-
na scriffta tik for thom. Then siwka säghia
Jak wil teth alth saman gerna göra Sua-
ar then siwke til al thenna fornempda spör-
ghies maal ödhmywkligha y rättom angē
medh ena godho hiärta tha är thz eth mär
ke ath han wardher frälster.

om glömda synder

tedh er goth meerke

Effther the atto spörgies maal som nw äre
sagdh. Tha skal man säghia til then siwka
Merk thetta Käre N tror thw ok bekēnes thw ath cris-
tus ihesus gwdz son är pynther korsfesther
ok dödher for tyna skwl. ok ath thw ekke
annars kan frälsas aff helwite wthen medh
hans helghe pynes forskwllan. Then siwke
säghie Jak tror Sedhen skal man säghia
Takkar thw ok honom ther fore sa mykyth
som y thēne makth är Thū siwke sägie Ja
Jak takkar honom äffthe myna makth Se
dhen skal man sägia thom siwka Swa län-
ge som siälen är y thynom krop sa takka ok
ära iämpt ok altidh gwdhi thynom aterlö-
sare. ok säth alth tith hop ok alla trästh ind
Merk tettha granth opa ihesu cristi dödh. ok honom befel tik al
lan saman. y ihū cristi helga döde beskerma
ok hydda tik. y hans wärdoga dödh indlyk
ok indswep tik Om sa är ath herren gwdh
Merrk wil döma tik Sägh Herre iak sätter wars
herre ihū cristi dödh mellā mik ok tik ok tyn
stränga dom. ekke sätter iak ok mik ānarles

til ath ska tik y moth. Säger gwdh ath tw
hawrr fortiänt fordömilse. Sa swara ödh al tyn
mywkligha ok sägh Jak sätther ihū cristi tröst op
hardaste dödh mellan mik ok mina onda for pa ihū
skullā. ok ihū cristi verdogiste dödz makt ok cristi
forskullā bär iak fram ok offrar for the for= dödh
skullan mik borde haffva ok iak ty wär ekke
hafver Then siwke sägie tridie reso. Wars
herre ihū xp̄i helga dödh säter iak mellā mik
ok tyna wredo. min kare gwdh ok sa magh
thū siwke tryggeliga dö ok ekke se ellr we=
ta fordömylse for ihū cristi hälghiste dödz
ok pines skwldh

Tertia pars ꝯtines orationes

Then tridie delen eller stykke y thenne bok
är ath man skal lära then siwka nagra gw
deliga böner ok ödmyuka läsningh the för=
sta bön är til the helga trefallicheth. ath ten en godh
siwke sägie sa. Myn kare gwdh alla milliste bön til
fadr barma tik ofvir mik alla kärista barm= the hel=
hiärtogiste gudh gör nadr ok miskwnd mz ga thre
mik thyne fatyge creatwre ok frälse mik nw fallik=heth

mädan mik trängher aller mesth oppa war
mik nw bestādoger ok nadoger y thēne my-
nom ytersta tidh ok beskärma mina fatiga
myströstoga siäl for helwites hwndom · ath
the ekke hono gripa ok borth föra til helwi-
tes äwädeliga we ·

Oratio ad ihū cristum saluatorem

Myn aller käriste gudh min skapare ok min
aterlösere Jak bidr tik ath tw läth aldre ty
na helgha pino ok thin betra dödh ok thin
dyrasta blodh wara fortappaden y mik then
tw hafvir for mik wtgutith Tu willaste frel
sare ok allr käriste äterlösare Jak komber
nw til tik Jak gifwer mik allan samā ok en-
kanneliga mina fatiga siäl y tyna händr ok
bidr tik ödmyliga ok kärlega ath tw ekke
nw y thenne mynne yterste ok aller störstha
nödh kaste mik borth · wthen vnd mik aff thi-
ne allr största miskūd ok godeth koma y sel
kap mz tyna helga änglar ok y blāt tyna

Merk grant alla thenna böön

helgha wthwalda til äverdeligit lif ok glä-
dhi y tyna rike· teth är tjnne helgha naadh
eynte for när· ekke warder ok tith rike des
mer tränghre· Jak begerar ok ekke thedh
ty ath iak teth fortiänth eller forskwlladh
hafwir· wthñ iak hopas ok beẽs thz y tjns
helgasta wällsegnadiske dödz ok biterligesse
pjnes makt ok kraft ok forskwllan· Millas-
te herre ihesu höör thenna myna bön ok tẽ
na myn ytersste höghsta begherilse

¶ Läszningh til jomfrw mariam
Rare · N . thw skal nw ok fly til jomfrw
Mariam som är nadhinne modher ok sägh
saa· Hymmerikes dröt ningh Miskwndene
modher·alla syndare tröst ok tilflycht Jak
bidhr tik ath tw aff thenne aller största dyg
ok miskwndh wele blidhka thin helgha son
mik fatighom syndare bidh hans aller stör-
sta milheth for mik . ath han for tins helga
kärlegx ok bönesskwl forlatã mik alla my
na syndr ok lede mik til äwerdeliga glädj y
syna rike

Til alla helgha gwdz änglar

Käre N thw skal ok bidhia alla gwdz änglar tik til hiälp ok sägh sa. Ghy hymmelrikes andeligha inbyggiare heligeste gwdz änglar Jak fatigha syndare biðr eder alla samā y thēne mynne skörsta nødh ath y welē nw wara när mik som nw skal skillias fran thēne werdēne ok beskermē mik y edra stora andeliga makt for allom mynō fiendō ok tagen myna siäl jnd y ederth sällskap. Och särdelis tw myn helga ängil ok myn helga gömare som befelningh hafver aff alz mech togom gudi til ath wachta göma ok beskerma mik hiälp migh ok beskärma migh nw y myn ytersta tidh

meerk

Til myn eghen eengil

Til thyn apostel ok thina patrona

Käre .N. thw skal nw och fly til thyn helgha apostel ok thyna helga patrona ok andra helgha människier som thw haffwer haffth hop til och tröst y thyna dagher ok

thw thär före hafwer plaghadh hedhra
Helsa nw hwan dera medh the bön och läs
ningh som thw hafwir plägath helsa och
hedra thom medh.

Til alth hymmerikes härskap

Käre .N. thw skal nw och fly ödhmywk
ligha til alth hymmelrikes härskap. bidhiä-
des thom jnnelelegha och kärlegha ath the
wele troligha bidhia gwdh for tich. och wa
ri tihh mille och hiälpoghe och sägh saa.
Allä helgha gwdz änglar bidhen for migh
Allä helgha patriarchar och prophethar
bidhien for migh Allä helgha apostolar bi-
dhien for migh Allä helgha martelärä bi-
dhien for migh Allä hälgha lärarä och
gwdz bekännare bidhien for migh Allä hel
gha jomfrwer och helgha qwinnor bidhien
for migh Alth hymmelrikes härskap bidie
for migh

Vars herre jesu cristi freder · ok hās helgel·
godh welsig·nilse the pines dygh ok makt · thz helgha kors
Ok marie gwdz moders ewiges jomfrwes
hela fwlkomlighet · alla helgana velsignilse
alla helgha änglar gēma och beskärmilse·
ok alla gwdz helgha wthwalde forskwllan
wari mellan mik ok alle myne owener ok fi·
ände baade andeliga ok likamliga y thēna
mynom ytersta tidh
Herre ihesu y thine händr befalr iak mjna
siäl
Quarta ps q̄sdam obseruationes edocet
vt sciatur qual̄ predictorū vsus habēdus sit

Thē fiärdā delen eler stykke y thēne bok är
hurw mā skal sik hafva vidh thū siwka y the
try fornempda stykke eller deler
Först om sa är ath thū siwke hafvir ekke be
reth sik ok ekke tagit the helga ālningh · tha
skal mā radha ok sägia honū ath han rede
sik til mz aller stärste gudelichet ok begärilse
ok kärlek til ath anama sa dane sacrament

Ok om swa är ath han ekke haffver alsīgx
rättaliga ok skäligha swarath til the spör- Merk
ghies mal som förnämdh äre tha skal man granth
läghia sik win om ath rättha han mz godē
lärdom y the helgha skrifft mz godh radh
ath han ytherligāne scripthe sik mz större ä-
gher bewisande honō y hwath siäla wadha
han är stadðr om han ekke retther sik y al Merk
färnemda stykke ok swa ath han dör y rät thetta
tha cristna tro ok mz eth reenth sämith Thē alt samā
skal man offtha kräffwia han til ath hā swa
skikke sigh ath han maghe dö som en godh
cristen människia ok om thē siwke är stadðr om han
y the helgha kirke ban tha skal man ändeli- är y ban
gha halla han ther til ath han io ödhmywk
liga giffwe sik vnde the helghe kirke lydene
äffther alla syna makth sa ath han maghe
wardha aflösster

Om sa är ath siwkdomen dröghes saa ath om siwk
then siwke haffwer tjdh til ath betänkia sik domen
tha är goth ath mälaas for honom gwde drögis

liga hystorias ok gwdeliga bäter ok helsth
the som han älskada y syne helbrydo Tha
ware ok goth wp räkna och wth tydha for
honom tighe gwdz bodhordh oppo thz han
maghe thes bäthre besinna sigh om han
haffwir nageth giorth saa ath han är y na-
ghro mattho brwszlighen y thom

Om saa är ath then simke är mallös ok haf
wir alth for thy syn synne ok sith undrstädh
saa ath han wnderstaar the spörghies maal
som til hanom göras ok the boner ok läs-
ningh som for honom läses tha magh han
swara mz nageth teken mz handom eller mz
ögхen·eller ok al ene mz hiätane ok ther är
nogh aff til siälēne salicheth Ok thz helgha
kors skal man jempt haffwa for hans ögen
eller andhra helga människia beläthe som
han pläghadhe älska ok hedhra then tidh
han war helbrygde ok haffde enkanneligha
y kärlek

Then mallöse magh swara

Om sa är ath siwkdomen är hastogher ok skywder snarliga til dödz saa ath man kan ekke framsätia ok wth reda with then siwka alt teth som foresagh är. Tha skal man sägia honom före fornempda böner. ok enkanliga the som är til ihm̄ cristum alla män niske frelsare.

Merk tecthe

Thom siwka skal man ok ekke giffwa alth formykit hop eller stora tröst til ath faa syna helbrygdo ygen oppa kropsins wäghna wthen man skal heller sätie honom före tet första radh ok formanilse som förre skrifvat staar y then första delen y tēne bok Ty ath offta kan henda ath for saa dane fafänga ok falska tröst ok hogswalilse ok owissa tröst til at fa kropsins helbrygde jgen. Tha komber mēniskian y wis fordömilse. Man skal heller rade tom siwka ath han mz rättan ånger ok rät scrifte mal skaffa sik helbrygd oppa sielēne vägna. thz kan ok mykit hialpa

Giff ey for my kit hop eller tröst til liffwith

Bätre raadh

til kropsins helso· om gwdh seer ath thz är honom nyttogt Ok y saa dane matto warder then siwke badhe tryggana ok roligana y syna hiärtha:·

Tetta är ok vetande ok märkiäde· thz skal man ok sägia tom siwka Naar en mēniskia bidhr ok begerar naget aff gwdhi · hafwir hon thēna fyra äfter skrifna stykke y sik elle mz sik. tha wardher hon wthā alla twekan bønhørdh. Thz første är ath hon är stad y retta tro ok hop ok y rättan karlek· Thz andra ath hon bidhie for sik siälfwa· Thz tridhie ath hon biddie iämpt ok stadheliga saa at hon ekke gør dødeliga syndh ther y mellan ath hon bidhr Thz fiärde ath hō biddie ok begäre thz som är til siälēne salichet Hwilkin mēniskia saa bidhr ok begerar naghz aff gwdhi hon wardhr bønhørd. Thär føre hwilken mēniskia som y sin ytersta tidh moth dødsins stūdh mz fyra forneda stykke bidhr gudh ok begerar off honū siwkdōēns

meerk thenne fyra stykka

Then the fyra stykke holler han blifwer bön hörd

wërk ok biterlichet lidha här oppa jorderike
for syna syndr . blifwir äffter sin dødh fri ok
frälsth badhe fran alle syndh ok pino · och
faar strax op til awerdeligit liff y hymmelri-
ke · mz ihesu cristi pines forskullan · ok the pi-
no ok wärk som hon ledh y sin siwkdom och
y dødhsins stwndh · Tetta säger ok haffwir
skriffwat cancellarius parisiensis in sermōe
facto in die circūcisiois dn̄i corā papa aput
tarasconam Vide in operibus eiusd̄ vj R.
Tetta är ok førra sagth y then første delen
y thēne bok y the tridie forwarilse elr radh
widh ändhan

hon warder fry aff syndh ok pino

Idhkeligha skikka sik til ath wäl dø
Ok saa wileligha ok toleligha dø
Teth är wisseligha människiom wäl dø

Man skal alth for dy wetha ok märkia ath
ä hwrw wel noger människia haffuer lagth
sik wijn om skikka sik til ath dø . doch alth for
dy skal hon ekke alth for mykith sathia sith
hop eller sina trøsth oppa sina forskwllan sa
ath hon är ty wiliogh til ath dø ty hon me-

meerk tertha

nar sik haffwa forskwllat hymmelrike. wten
Alth hop til gwdz nadh
hon skal säthia alla sina trösth ok alth sith
hop til alsmechtogx gwdz aller största myls-
swndh och naadh. Quia non sunt condigne
passiones huius temporis ad futuram glo-
riam que reuelabitur in nobis ad Romaös
viij. Sed gracia dei vita eterna ad Ro. vj.
villege swa dö
Ok thy skaal man y saa dane matto wileli-
gha döö. ath om swa är ath gwdz wilie är
ath människian skaal döö. tha skaal teth
och wara människenne wilie. wil ok gwdh
spara henne til längre liff. til booth och bä-
tringh saa ware teth ok människenne wilie.
swa ath hon säther y gwdz händher baade
leffwa ok döö. och takke gwdhi for alle de-
ler. Men eynghen skaal aff othwlwgh
moth wilia eller önska eller beghära döö.
Uthen heller bidhia gwdh och beghera aff
honom ath han forlänghe siwkdomen och
siwkdommyns wärk. här oppa jordherike
til syndhēne forlatilse. oppa thz ath mā ekke

skal affther sin dødh langhe brynna y skær
rels pyno · eller brynne äwärdeligha y hel-
wetes el Och wthen ändha. Juxta illud
Augustini ad deum loquentis Hic vre hic
seca vt ineternum parcas

Item Presthen som hørir siwka människen
ne scriffth som saa siwk är ath hon seer sigh
eynte annath føre än døden før än han gif
wer henne afflösningh tha skal han säghia
tom siwke käre N Jak säter tik nw y tēna
tynom siwkdom äkke adhra booth · än iach
säther tigh ath thw lägh tigh allan win om
ath thw haffwer rätthan aangher for alla
thyna syndher som thw noghen tidh tänkth
talat eller giorth haffwer · ok oppa thz ath
tw magh fa rätthen angher sa bidh gwdh
om nadhnne thär til · Thy teth är en gaff-
wa af gwdhi faa rättan aanger · ok om sa
är ath gudh wil spara tik til at längē lefva

hwadh booth pstheñ skaal säthie thō si-wka

faa rätten aanghr thz är gudz gaffwa

saa lag tik allan wijlt om ath gøra both ok
bætring for alla thina synder thz bæsta sō
gwdh giffwer tik nadhene til Ok ther til sa
Iniūctō generał ther iach tigh nw ath wars herre ihesu cristi
hælgiste dødh ok pines makt och krafft och
forskwllan ok jomfrw marie ok alle hælgha
na bøn och forskwllan Alth thz godha som
meerk tettha alth saman skeer ok gørs y the helga kyrkio Alth teth
goda tw haffwer giorth ellr gør ellr haff-
wer tænkt gøra. Alt thz onda tw lider eller
kan lidha hær æffter skal tigh wara til syn-
dene forlatilse Ok til ath føröke gudz nadh
y tina hiærta Ok til ath fortjæna ok forskul
la ewerdeligit lif y everdeliga gladhi y him
melrike Jak sæter tigh ok ath alt thz afflat
som aff nagrom ær giffwith eller giffs hær
æffter thz tw kan fortiæna skal wara tik til
syndene forlatilse

Post hec sequitur Absolutio

Sed prius pmittatur oratio put sequitur.

Misereatur tui oipotens deus ꝛcet. Orem⁹

Absolutionem et remissionem õniuz pctõrum tuorum grãm et consolationem sctispũs ɩc.

¶ Dñs nr ihũs cristus te absoluat Et ego auctoritate ipius absoluo te a sententia ex-cõmũicationis mioris si aliquam incurristi et restituo te sacramtis sancte matris eccľie Absoluo etiam te a pctis tuis In noie pris et filij et spiritussancti Amen

Item quando sani hoies suas faciũt ꝯfessi-ones coram sacerdotibus. ꝗre post spãlem satisfactiõem iniũctam. etiam tũc facienda ē iniũctio gñalis que semꝑ vtilis et necessaria est. sacerdotes simplices notent diligenter ꝗ sequuntur Quia satisfactio in ꝯfessione iniũc-ta vt ꝯmũiter minor est ꝙ̄ exigit et requirit multitudo et gŕauitas pctõrũ hois confitẽtis Ideo multũ bene et laudabilr fit gñalis in-iunctio. modo qui sequitur Postꝙ̄ confessor iniunxit pñiam spãlem dicat Si ista peniten quam tibi imposueram est nimis modica et exigua tunc iniũgo tibi ꝑ meritũ passionis

Quaré debet fieri generał iniũctio

Nota bene totum

dñi nostri ihũ cristi Merita et intercessioēs
beate marie virginis et oīm scõrum. omnia
bona que fiunt in vniuersali ecclesia. omnia
bona que feceras facis et facere intendis ō
nia mala que sustines vel sustinebis sint tibi
in remissionem peccatorũ tuorum et augmē
tum gratie et in meritum vite eterne. Con-
Item nota
cedo etiam tibi ꝙ prosint tibi ōnes remissio-
nes et indulgentie a quocunq̃ fiant vł facte
sunt in remissionem peccatorum tuorum

Probatio per auctores
De hac generali iniunctione. vide thomam
in quotlibetis quotlibeto tercio art. xxviij.
per totum. Item in pisanella penitētia scdo
per totum vsque ad § primum. Item in pi-
sanella Indulgentia § primo versus finem

Sacerdos premittat ōtiones
Deinde anteq̃ sacerdos det absolutionem
premittatat super confitentem orationem
dicendo Misereatur tui oīpotens deus ꝛcet
Absolutionem et remissionem oīm pctõrum
tuorum gratiam et consolationem sancti spi
ritus ꝛcet. Post hoc absoluendo dicat con-
fessor

¶ Dñs noster ihesus cristus te absoluat Et ego auctate ipius Absoluo te a sentēcia ex cōmūicationis minoris si aliquam incurristi et restituo te sacramentis scē matris ecclie Absouo etiam te a pctis tuis In noie pris et filij et spūssancti amen. ¶ De hac forma absolutōis vide thomam tcia pte q. lxxxiiij. art. 3. p totū. Itē in pisanella Absolutio vj. Itm̄ scdm cancellariū pisiensem .33. g. post medium qui etiam dicit ꝙ hec forma absolutionis a peccatis est sufficiens necessaria et secura Qui et postea dicit ꝙ quidam multa addunt ꝫ perickose scilicȝ contritis ꝛ oblitis etcetera. In quantum possum et debeo et alia huiusmodi. que omnia caucius et melius non dicuntur ꝙ͂ adduntur

Forma absolutionis

Probatio per auctores.

Aristotiles tercio ethicorum Sagher ath þ blanth alth teth som här oppa iordherike gräsäligit är ok människior mast rädhas fore. teth är dödhen. han är aller gräseligisth och faseligisth. och ty äre alle männis

dödhen är gräseligen

kior rädde for honom. Ath sa är· ther twe-
kar eynghen om· Man skal alth for dy we-
tha ath sa som sanctus Augustinus sägher
lib. q̄r· de tri· c tercio Thz är tweggia han-
Tweg- da dödher til· En är oppa kropsins wäghna
gia han ok skeer thñ tidh siälen skels fran kroppenñ
da dödr then sama än doch ath han skeer mz ganska
storom wärk. doch alth for dy haffwer han
ända· Then andra döden som siälene til hä-
rer· är ok skeer thñ tidh gwdh mz synne hel
ga nadh skels fran siälēne· y thy ath män-
niskian gör dödeligha syndh· ok wthñ män
merk niskian gör booth och bätringh y hennes
alth liffs tidh här oppa iorderike Tha är then
saman dödhñ äwärdllighñ ok faar aldrigh ända·
Ok är thñ döhñ ekke annath än äwerdeli-
Siälen- ghen fordömilse til äwerdeliha pyno ok pla
ne dödr gho y helwite. Och än doch ath saa är ath
är verst kropsins dödr skeer mz stora sorgh· y storñ
ok thy reddoga ok mz gäska storñ wärk Doch alt
är han mz stör- for dy saa är siälēne dödher ok fordömilse
ska sorg mz mykyth större sorgh ok reddoga ty han

är til saa skora pyne och plagho och til saa marghfalleligha gräseligha beterlighet ok graat ok iämer ok tanne gnijslan ath eynte människie wnderstandh kan thz alth begripa. ok eyngen människie twngha kan teth här oppa iorderike wth trykkya Ty sa som osägheligha stoor gladhi ok ära är y hymmelrike. sa är twärth moth osägeliga stor pyna ok bedröwilse y helwite. är thz nw sa ath mēniskior ära rädde for kropsins dödh ok hans wärk som haffwer ända. Mykyth mer skal man rädhas ok wakta sigh for siälennes dödh ok pyno ok plago som aldrigh faar ändha thz haffwer sigh ok sa Ath thē döden som kroppenom til hörer kan eyngen människia fly heller honom wnwika. ty wy skwlom alle oppa kropsins wäghna dö. som skriffwit staar ad hebreos ix. Men siälenne dödh ok fordömilse kwnnom vy fly ok wnvika ä maden wy äre här oppa iorderike mz booth ok bätringh. mz rätte skriftamal ok rätten anger for wara synder. Thär före

kropsins dödh kan eyngen fly.

Then andeliga död kan mā fly

the människia som älskar syna siäl saa ath
hon wil hono forwara swa ath naar krop-
meerk godh radh — pen döör tha skal ekke siälen döö och war-
dha fordömdh til äwärdeligith we y helwe
te the sama människie läggie sigh wijn om
ath fa sik thēna lijtla bok til ath egha hono
ok läsa hono offtha alla offwer. hon skaal
här fynne godh radh och godhan lärdom
til ath saa skykka sik och til ath swa döö. y
kroppenom ath hon ekke döör siälenne til py
no eller plagho. wthen heller til äwärdheli
gith liff y äwerdheligha glädhi Amen.

¶ Thenne bok ok lärdom som är til ath
lära dö til siälenne salichet war til forende
aff nagra goda lärda män skriffwath och
wēdh af latine ok oppa swēsko mäghō godō
ok gudeligom människiom til siälegaghn.
Doch alth for dy sa kank naghz forsymath
ok säth til baka som ganska nyttogth war
och är til siälenne salicheth Ok thz haffwa

maghske the giorth som skriswath hafwa
Thär fore hafwer werdoghiste y gwdhi
Fader ok herre Ärchebiskop Jacob y Vp=
sala befelt ok bwdhit Mich Erico Nicolai
Scolastico ther samastadhes wända oppa
nyth thenna fornemda book aff latino och
oppa swensko. badhe oppa thz ath teth som
före war forsymath skwlle koma jn mz. ok
for thii skwl ty hans fadherligha godheth
hafwer latith jnsätia nagher märkelighen
stykke som äro gankka nyttok ok storligha
til tröstih tom människiom som liggia y teth
ytersta ok skwle döö Sedhan hafwer for=
nemde werdogiste y gwdhi Fader ok herre
befelth beskedeligom ok fornomstogom mä
pawel gryis boketrykkiare ok borghare y
Vpsala trykkia thenna bok. Alle menligha
olärdä folke ok särdelis Swerjghis rikes
jnbyggiarom. til andeliga nyttogheth och
sialenne ewighe salichet. Arom äfter gwdz
byrdh M.d.xiiij. Torsdaghen for xj twsen
jomfrwer

wy äre alle pelegrimer här oppa jorderike

Gwd lath os sa y jorderike pellegrimaga reysa gaa
Thz wy mottom effter døden hymmelrikes gladhi faa.

r oppa jorderike

GERSON, LARDOM AT DO